

PREDMET *KHUDOBIN PROTIV RUSIJE*
(predstavka br. 59696/00)

PRESUDA
Strazbur, 26. oktobar 2006.

U predmetu *Khudobin protiv Rusije*,

Evropski sud za ljudska prava (Treće odjeljenje), koji je zasijedao u vijeću u sljedećem sastavu:

M. ZUPANČIČ, *predsjednik*,
J. HEDIGAN,
C. BÎRSAN,
A. KOVLER,
V. ZAGREBELSKY,
A. GYULUMYAN,
DAVID THÓR BJÖRGVINSSON, *sudije*,
i V. BERGER, *sekretar Odjeljenja*,

pošto je razmatrao predmet na zatvorenim sjednicama održanim 6. jula i 5. oktobra 2006,

donosi sljedeću presudu, usvojenu posljednjeg od navedenih datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 59696/00) protiv Ruske Federacije koju je na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu „Konvencija“) Sudu podnio državljanin Rusije, Viktor Vasilyevich Khudobin (u daljem tekstu „podnosilac predstavke“), 29. oktobra 1999.

2. Podnosioca predstavke zastupala je K. Kostromina, advokat iz Moskve. Vladu Rusije (u daljem tekstu „Država“) zastupao je P. Laptev, zastupnik Ruske Federacije pred Evropskim sudom za ljudska prava.

3. Podnosilac predstavke je, konkretno, istakao da nije dobio odgovarajuću medicinsku njegu dok je bio u pritvoru, da su uslovi pod kojima je bio zatvoren bili nečovječni i ponižavajući, da je njegov pritvor u istrazi trajao duže nego što je to razumno, da su njegovi zahtjevi za puštanje iz pritvora bili razmatrani sa značajnim odlaganjem ili nijesu uopšte razmatrani, i najzad, da

je osuđen isključivo zbog toga što ga je policija podstakla da izvrši krivično djelo.

4. Predstavka je dodijeljena Trećem odjeljenju Suda (pravilo 52, st. 1 Poslovnika Suda). U okviru tog odjeljenja vijeće koje će razmatrati ovaj predmet (čl. 27, st. 1 Konvencije) sastavljeno je u skladu sa pravilom 26, stav 1.

5. Sud je 3. marta 2005. odlučio da je predstavka prihvatljiva u jednom dijelu.

6. I podnosilac predstavke i Država su podnijeli dodatne pisane napomene (pravilo 59, st. 1).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

7. Podnosilac predstavke je rođen 1979. i živi u Moskvi.

A. Okolnosti koje su dovele do hapšenja podnosioca predstavke

8. Gospođa T, tajni policijski agent, pozvala je 29. oktobra 1998. podnosioca predstavke i rekla mu da bi željela da kupi dozu heroina. Podnosilac predstavke je pristao da joj je nabavi i u pratnji M. se sastao s gospođom T. na ulici. T. je dala podnosiocu predstavke novčanice koje su joj dali policajci S. i R, a koje su bile označene posebnom supstancom (vidljivom samo pod ultraljubičastim svjetlom). Podnosilac predstavke je uzeo novac i otišao u zgradu jedne druge osobe, G. On je dao podnosiocu predstavke kesicu sa 0,05 grama heroina. Po povratku na mjesto sastanka s navodnim kupcem, podnosioca predstavke uhapsio je policajac koji ga je čekao na ulici.

9. Podnosilac predstavke je odveden u policijsku stanicu, gdje su mu prsti pregledani pod ultraljubičastim svjetlom: na njima su bili tragovi supstance koju je policija koristila da obilježi novčanice. T. je, u prisustvu dva svjedoka, predala policiji kesicu i objasnila da ju je dobila od podnosioca predstavke. Kesica je smještena u zapečaćenu kutiju uz potpis svjedoka i poslata na forenzičku analizu. Podnosilac predstavke smješten je tokom noći u pritvorsku jedinicu policijske stanice.

B. Pritvor podnosioca predstavke tokom istrage i suđenja

10. Krivični postupak je pokrenut 30. oktobra 1998. i podnosilac predstavke je okrivljen za trgovinu drogom. Istog dana, tužilac Sjeveroistočnog moskovskog okruga, pozivajući se na okolnosti hapšenja podnosioca predstavke, ozbiljnost optužbi protiv njega i rizik od bjekstva, odredio mu je pritvor. Podnosilac predstavke je prebačen u pritvorsku jedinicu br. 48/1, u Moskvi.

11. Istražni postupak je završen i 24. decembra 1998. spisi predmeta s optužnicom upućeni su moskovskom Okružnom sudu u Butirskom (*Butirskiy*) radi suđenja. Zahtjev za puštanje iz pritvora, koji je bio podnijet Okružnom sudu u Preobraženskom (*Preobrazhenskiy*), proslijeđen je 29. decembra Okružnom sudu u Butirskom zbog toga što je i optužnica bila proslijeđena tom sudu, te je on trebalo da se bavi svim aspektima predmeta podnosioca predstavke. Advokat podnosioca predstavke se žalio na tu odluku, ali je 3. februara 1999. Moskovski gradski sud odbio njegovu žalbu.

12. Na pripremnom ročištu 13. januara 1999. sud je odlučio da podnosilac predstavke treba da ostane u pritvoru tokom suđenja, ne navodeći nikakve razloge za takvu odluku.

13. Osamnaestog februara 1999. otac podnosioca predstavke podnio je sudu novi zahtjev za puštanje iz pritvora, tvrdeći da je veoma loše zdravstveno stanje podnosioca predstavke nespojivo sa uslovima u pritvoru, a naročito sa nivoom medicinske njege koja je dostupna u pritvorskoj jedinici.

14. Sedamnaestog marta 1999. sud je produžio pritvor podnosioca predstavke, u očekivanju suđenja. Ova odluka nije bila obrazložena.

15. Dvadeset i prvog aprila 1999. otac podnosioca predstavke je podnio Okružnom sudu novi zahtjev za puštanje iz pritvora, pozivajući se ponovo na zdravstvene probleme svog sina. Prema navodima podnosioca predstavke, odbrana je ponovila ovaj zahtjev 26. i 27. jula 1999. Država je tvrdila da je zahtjev datiran 27. jula 1999. sud primio tek 2. avgusta 1999.

16. Dvadeset i sedmog jula 1999. sud je odlučio da je potrebno novo ispitivanje mentalnog zdravlja podnosioca predstavke. Odložio je pretres i odlučio da podnosilac predstavke u međuvremenu ostane u pritvoru. Ova odluka nije obrazložena.

17. Tridesetog jula 1999. advokat podnosioca predstavke se žalio na odluku prvostepenog suda od 27. jula 1999. Osporio je odluke prvostepenog suda o odlaganju pretresa i novom ispitivanju mentalnog zdravlja podnosioca predstavke, što je za posljedicu imalo to da je podnosiocu predstavke produžen pritvor, i to u teškim uslovima kakvi su vladali u pritvorskoj jedinici. Zatražio je sljedeće:

„U skladu sa članom 331 Zakonika o krivičnom postupku ja [ovim] zahtijevam da [Moskovski gradski] Sud poništi odluku Okružnog suda u Butirskom kojom se odlaže pretres u postupku protiv V. Khudobina, određuje dodatno psihijatrijsko vještačenje [podnosioca predstavke] i odbija njegov zahtjev da bude pušten iz pritvora.“

Žalba je upućena Moskovskom gradskom sudu i, kao što zahtijeva domaće pravo, poslata je preko pisarnice prvostepenog suda. Pisarnica je primila žalbu 4. avgusta 1999. Međutim, izgleda da nikad nije proslijeđena drugostepenom sudu na razmatranje.

18. Sedamnaestog avgusta 1999. pravni zastupnici podnosioca predstavke podnijeli su sličnu žalbu, koja je primljena u pisarnici narednog dana. Advokat podnosioca predstavke poslao je 1. septembra 1999. dopis prvostepenom sudu u kome je tražio objašnjenje o tome šta se dogodilo s njegovom žalbom od 30. jula 1999. Na ovaj dopis nije dobio odgovor.

19. Petnaestog septembra 1999. roditelji podnosioca predstavke žalili su se zamjeniku predsjednika Moskovskog gradskog suda i Vrhovnom sudu Ruske Federacije zbog toga što je podnosilac predstavke i dalje u pritvoru. Spisi predmeta ne sadrže nikakav odgovor na ove žalbe.

20. Sedamnaestog septembra 1999. zastupnici podnosioca predstavke zahtijevali su od prvostepenog suda da ga pusti iz pritvora. Odbrana se ponovo pozvala na pogoršanje zdravstvenog stanja podnosioca predstavke i naročito na ponovljene upale pluća koje je podnosilac predstavke imao tokom prethodna tri mjeseca.

21. Podnosilac predstavke je ostao u pritvoru do 11. novembra 1999, kada je sud obustavio krivični postupak (vidi nastavak) i oslobodio ga.

C. Zdravstveni problemi podnosioca predstavke tokom pritvora

22. Podnosilac predstavke je od 1995. do 1997. godine patio od mnogih hroničnih bolesti, kao što su epilepsija, pankreatitis, hronični virusni hepatitis B i C i različite psihičke smetnje. Ljekari koji su 1995. pregledali podnosioca predstavke preporučili su psihijatrijski nadzor bez zadržavanja u bolnici i liječenje antiepilepticima. Čini se da je do vremena kada je uhapšen, u oktobru 1998, podnosilac predstavke već u nekoj mjeri koristio drogu, uključujući intravensko uzimanje heroina.

23. Odmah nakon što je prebačen u pritvorsku jedinicu 30. oktobra 1998, podnosilac predstavke je bio podvrgnut detaljnom medicinskom pregledu, uključujući i testiranje na HIV, psihoaktivne supstance i psihijatrijsko ispitivanje. Test na psihoaktivne supstance je otkrio da je podnosilac predstavke bio pod dejstvom morfijuma. Panel psihijatara potvrdio je prethodne dijagnoze, ali je ustanovio da je pravno sposoban da odgovara za krivična djela koja mu se stavljaju na teret. Prvi rezultati analize krvi podnosioca predstavke dobijeni su 10. novembra 1998. Prema izvještaju laboratorije za sudsku medicinu, podnosilac predstavke bio je HIV pozitivan.

24. Tridesetog novembra 1998. psihijatar je ponovo pregledao podnosioca predstavke i ustanovio da je u stanju da odgovara pred zakonom. Neodređenog datuma u decembru 1998. uprava ustanove primila je zdravstveni karton podnosioca predstavke za period prije hapšenja, u kome su bili podaci o tome koje mu je liječenje neophodno. Podnosiocu predstavke su konkretno bili propisani antiepileptici (*финлейсин, конвулекс*) i terapija protiv hepatitisa (*рибоксин, йарсил*).

25. Dvadeset trećeg decembra 1998. podnosioca predstavke je ponovo pregledao lekar, koji je potvrdio prethodne dijagnoze i konstatovao da je

podnosilac predstavke „sposoban da učestvuje u suđenju i istražnim radnjama“.

26. Za vrijeme pritvora podnosilac predstavke je patio od akutne upale pluća, epileptičnih napada, bronhitisa, hepatitisa, pankreatitisa, i drugih ozbiljnih oboljenja. Zbog svojih oboljenja, podnosilac predstavke je više puta bio smješten u jedinicu za zarazne pacijente u bolnici pritvorske jedinice. Kako je uprava pritvorske jedinice izvijestila, podnosilac predstavke je bio u bolnici pritvorske jedinice od 24. decembra 1998. do 22. marta 1999, od 20. aprila do 18. maja 1999, od 19. jula do 12. avgusta 1999. i od 17. do 28. septembra 1999.

27. Odbrana je mnogo puta obavještavala sud, upravu pritvorske jedinice i druge državne organe o ozbiljnim zdravstvenim problemima podnosioca predstavke. Tako je 18. januara 1999. odbrana zahtijevala detaljan ljekarski pregled podnosioca predstavke. Otac podnosioca predstavke je 22. januara 1999. tražio od uprave pritvorske jedinice da odredi da podnosioca predstavke ponovo pregleda nezavisni ljekar koga će angažovati odbrana. Međutim, uprava pritvorske jedinice je odbila ovaj zahtjev.

28. Tokom suđenja podnosilac predstavke je tri puta bio podvrgnut psihijatrijskim ispitivanjima. Ljekari su 15. juna 1999. zaključili da podnosilac predstavke nije bio uračunljiv kada je vršio inkriminisana djela. U izvještaju se, konkretno, navodi da je podnosilac predstavke „patio od hroničnog mentalnog oboljenja u formi epilepsije s polimorfnim napadima i od sličnih psihičkih problema i očiglednih psihičkih promjena, s tendencijom korišćenja droga“. Izvještaj ljekara od 19. oktobra 1999. potvrdio je da podnosilac predstavke nije uračunljiv i da mora biti podvrgnut obaveznom liječenju.

1. Navodi podnosioca predstavke

29. Oko 22.40 časova 26. aprila 1999. podnosilac predstavke je imao epileptični napad. Kao što se vidi iz pisane izjave koju su potpisali zatvorenici iz njegove ćelije, oni su morali da mu u usta stave drvenu kašiku kako bi spriječili da se uguši. Bolničar koji je bio na dužnosti tada je došao i dao zatvorenicima u ćeliji špric s nepoznatom supstancom, koju su oni ubrizgali u debelo meso podnosioca predstavke. Otac podnosioca predstavke sa žalio zbog ovoga upravi pritvorske jedinice, koja je odgovorila da je podnosilac predstavke dobio medicinsku pomoć „u sobi za medicinske postupke“.

30. U maju 1999. podnosilac predstavke je dobio male boginje i upalu pluća. Dvadeset šestog juna 1999. imao je još jedan epileptični napad. Premješten je na psihijatrijsko odjeljenje pritvorske jedinice, gdje su ga neko vrijeme obilazili ljekari koji su ga liječili od boginja i upale pluća, i primao je antiepileptike. U svom pismu Ombudsmanu od 2. avgusta 1999, otac podnosioca predstavke ukazao je da je 6. jula 1999. podnosilac predstavke imao još jedan epileptični napad, ali da mu nije ukazana nikakva medicinska pomoć.

31. Podnosilac predstavke se 15. jula 1999. razbolio od bronhopneumonije. Prema navodima oca podnosioca predstavke, ljekari u pritvorskoj jedinici počeli su s liječenjem tek deset dana nakon što su se pojavili simptomi bolesti.

32. Podnosiocu predstavke je 17. jula 1999. izvršena analiza krvi u bolnici pritvorske jedinice, protiv njegove volje. Njegov otac se žalio upravi pritvorske jedinice. Uprava je odgovorila, pismom od 16. avgusta 1999, da je uzorak krvi uzet iglom za jednokratnu upotrebu.

33. Otac podnosioca predstavke se 21. jula 1999. žalio Ministarstvu pravde zbog uslova pod kojima njegov sin boravi u pritvoru i zbog toga što nema odgovarajući medicinski tretman. On je 27. jula 1999. podnio sličnu pritužbu Okružnom sudu u Butirskom, tražeći takođe da podnosilac predstavke bude pušten iz pritvora. Prema navodima oca podnosioca predstavke, podnosilac predstavke je više puta premještan iz jedne ćelije u drugu uprkos visokoj temperaturi (40°C) i groznici, a njegova upala pluća nije liječena na odgovarajući način. Proveo je tri dana u ćeliji sa pacijentima sa gnojnim oboljenjima i spavao na podu, jer nije bilo dovoljno ležajeva. Ljekari u pritvorskoj jedinici nijesu ustanovili imunološki i biohemijski status podnosioca predstavke ili moguće uzroke njegove stalne groznice. Otac podnosioca predstavke htio je da mu dostavi multivitaminski lijek, ali je uprava pritvorske jedinice odbila da ga primi.

34. Sud je odbio zahtjev za puštanje iz pritvora. Istog dana, na zahtjev tužioca, sud je odredio novo specijalističko vještačenje mentalnog zdravlja podnosioca predstavke zato što je tokom prethodnog pregleda konstatovano da nije uračunljiv, ali nije konkretno navedeno da li njegovo mentalno stanje zahtijeva obavezno liječenje.

35. Avgusta 1999. majka podnosioca predstavke žalila se Ministarstvu pravde na uslove pod kojima je on zatvoren i, konkretno, na to što nema odgovarajuću medicinsku njegu.

2. *Navodi Države*

36. Država navodi da je podnosilac predstavke od 20. aprila do 18. maja 1999. bio podvrgnut stacionarnom medicinskom liječenju u bolnici pritvorske jedinice. Nadgledao ga je „nadležni ljekar“ i dobio je „potpuni restorativni tretman i vitaminsku terapiju“. Ćelija br. 735, u kojoj je podnosilac predstavke bio zatvoren, ima šest ležaja, toalet, slavine s hladnom i toplom vodom i ventilaciju. Podnosilac predstavke imao je ležaj, metalno posuđe, tri obroka dnevno i sredstva za ličnu higijenu. Broj zatvorenika nikad nije bio veći od broja ležajeva.

37. Država je potvrdila da je 26. aprila 1999, oko 22.40 časova, podnosilac predstavke imao napad. Odmah poslije toga pregledao ga je ljekar, koji je izmjerio puls podnosioca predstavke, poslušao njegovo srce, izmjerio krv-

ni pritisak, opipao abdomen i dao mu intramuskularno injekciju aminazina. Narednog dana podnosilac predstavke podvrgnut je daljim medicinskim pregledima.

38. Zdravstveno stanje podnosioca predstavke pri otpuštanju iz bolnice bilo je zadovoljavajuće. On je 26. juna 1999. smješten u ćeliju br. 353, na psihijatrijskom odjeljenju zatvorske bolnice. Nadgledao ga je ljekar i dobio je „preventivnu medicinsku pomoć“. I ova ćelija je bila opremljena na odgovarajući način i nije bila pretrpana.

39. Prema izvještaju zamjenika šefa medicinske službe od 23. aprila 2004, podnosilac predstavke nije imao epileptične napade tokom boravka na psihijatrijskom odjeljenju zatvorske bolnice. U psihijatrijskoj bolnici sprovedena je terapija antiepileptikom.

40. Država je dala kopije tri ljekarska izvještaja, datirana 29. januara, 25. februara i 27. aprila 1999. Ti izvještaji sadrže sljedeće relevantne podatke.

41. U prvom izvještaju se navodi da je podnosilac predstavke HIV pozitivan, da boluje od epilepsije i da je tokom boravka u bolnici pritvorske jedinice imao jedan epileptični napad. Njegovo zdravstveno stanje je ocijenjeno kao „zadovoljavajuće“. Svako dodatno medicinsko ispitivanje morao je da odredi istražni organ.

42. U drugom izvještaju, od 25. februara 1999, stoji da je podnosilac predstavke HIV pozitivan i da boluje od hroničnog hepatitisa B i C i od epilepsije. Dalje, nema podataka o bilo kakvom epileptičnom napadu od 30. do 31. oktobra 1998. godine. Podnosioca predstavke su 18. februara 1999. pregledali psihijatar i neurolog. Otpušten je iz bolnice na zahtjev tužilaštva u „zadovoljavajućem“ stanju, koje ga ne spriječava da učestvuje u postupku.

43. Treći izvještaj, od 27. aprila 1999, ukazivao je na to da je podnosilac predstavke HIV pozitivan i da boluje od malih boginja i epilepsije. Dalje se navodi da je „trenutno zdravstveno stanje [podnosioca predstavke] relativno zadovoljavajuće“ i da će podnosilac predstavke biti u stanju da učestvuje u postupku u maju 1999.

44. Država je takođe priložila jedan broj dokumenata za koje se činilo da predstavljaju izvode iz zdravstvenog kartona podnosioca predstavke. Najveći broj strana nije bio čitljiv. Na čitljivim stranama navedene su dijagnoze podnosioca predstavke, ali one nijesu sadržale nikakve informacije o prirodni liječenja koje je bilo pruženo podnosiocu predstavke u bolnici pritvorske jedinice.

D. Razmatranje predmeta podnosioca predstavke u meritumu

45. Okružni sud u Butirskom je 30. decembra 1998. primio spise predmeta od tužioca. Prvo pripremno ročište održano je 13. januara 1999. U narednim mjesecima sud je održao nekoliko ročišta tokom kojih su donijete odluke o različitim procesnim pitanjima. Tako je 17. marta 1999. sud odredio

novo vještačenje mentalnog zdravlja podnosioca predstavke i odložio pretres. Izvještaj vještaka bio je pripremljen do 15. juna 1999; u izvještaju je zaključeno da podnosilac predstavke nije uračunljiv, ali nijesu date preporuke za obavezno liječenje. Sud je 27. jula 1999. odredio novo psihijatrijsko vještačenje mentalnog zdravlja podnosioca predstavke i odložio razmatranje predmeta.

46. Prvo ročište o meritumu održano je 11. novembra 1999. u prisustvu advokata podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke nije bio prisutan. Na zahtjev advokata sud je dozvolio da nekoliko osoba, uključujući gospođu Kostrominu, prisustvuje pretresu u svojstvu predstavnika podnosioca predstavke. Dato im je 30 minuta da se upoznaju sa spisima predmeta. Advokat podnosioca predstavke tražio je odlaganje zato što jedan broj svjedoka, uključujući G, koji je prodao heroin podnosiocu predstavke, i S. i R, policajci koji su bili uključeni u operaciju, nije došao. Međutim, sud je odlučio da nastavi s radom.

47. Argumenti koje je tim odbrane iznio prvostepenom sudu mogu biti rezimirani na sljedeći način. Odbrana je tvrdila da je T, djelujući u ime policije, podsticala podnosioca predstavke da izvrši krivično djelo. Prema odbrani, rusko pravo zabranjuje svaki oblik podsticanja ili provokacije; samo ako se priprema određena vrsta krivičnog djela može se sprovoditi tajna operacija. U ovom slučaju, međutim, kada je planirala „probnu kupovinu“, policija nije imala nikakav dokaz da je podnosilac predstavke uključen u trgovinu drogom.

48. Oni su dalje naglasili da je podnosilac predstavke priznao djelo dok je bio pod uticajem droge i bez pravne pomoći. Najzad, odbrana je osporila vjerodostojnost izvještaja sa forenzičkog vještačenja u kom se supstanca koja je zaplijenjena i koju je podnosilac predstavke navodno prodao T. identifikuje kao heroin. Pozvali su se i na izjavu koju je podnosilac predstavke potpisao 15. oktobra 1999, kada je rekao da mu je priznanje silom iznuđeno.

49. Tokom ročišta 11. novembra 1999, T. je svjedočila protiv podnosioca predstavke. Svjedočila je da je dobrovoljno pomogla policiji. Objasnila je da je predala podnosioca predstavke policiji „iz dobrote, da tako kažemo“ (*и́так сказа́ть, и́о добро́те душевной*) [sic]. Isto tako, izjavila je sljedeće: „U to vrijeme nijesam znala gdje da nabavim heroin, pa sam ga pozvala [podnosioca predstavke] jer mi ga je u prošlosti već nabavljao.“

50. Sud je takođe saslušao M, koji je bio s podnosiocem predstavke u trenutku hapšenja i koji je, u načelu, potvrdio činjenice koje je navela T. Međutim, rekao je da je prije događaja o kojima je riječ on za sebe nabavio drogu iz drugog izvora. Najzad, sud je saslušao majku podnosioca predstavke, koja je opisala karakter svog sina. Svjedočila je da ne zna kada je njen sin počeo da uzima drogu.

51. Okružni sud je ispitao dokumenta, dokaze i nalaze vještaka koji se nalaze u spisima predmeta. Sud je naročito ispitao policijski izvještaj koji sadrži opis „probne kupovine“ i nalaze psihijatrijskog pregleda.

52. Istog dana, Okružni sud u Butirskom je donio odluku da je podnositelj predstavke kriv što je prodao heroin T. 28. oktobra 1998. godine. Pozivajući se na psihijatrijski izvještaj od 19. oktobra 1999. sud je takođe utvrdio da je podnositelj predstavke izvršio krivično djelo u stanju neuračunljivosti i da zato ne može biti krivično odgovoran. Sud je obustavio krivični postupak i odredio obavezno kućno liječenje podnosioca predstavke. Podnositelj predstavke je pušten iz pritvora.

53. Zastupnik podnosioca predstavke je podnio žalbu, tvrdeći da on nije kriv i insistirajući, između ostalog, na tome da je policija proizvela krivično djelo. Naročito nije bilo pouzdanog dokaza da je policija već u trenutku hapšenja podnosioca predstavke sumnjala da je on diler droge. Štaviše, podnositelj predstavke nije imao nikakvu finansijsku korist od transakcije pošto je G. dao sav novac koji je za kesicu dobio od T. Dalje, sud nije saslušao nekoliko ključnih svjedoka, uključujući dvojicu policajaca koji su uhapsili podnosioca predstavke, dva svjedoka prisutna prilikom hapšenja i G, koji je prodao supstancu podnosiocu predstavke. Najzad, zastupnici podnosioca predstavke tvrdili su da je priznanje podnosioca predstavke iznuđeno silom.

54. Moskovski gradski sud je 11. januara 2000. odbio žalbu. Podnositelj predstavke nije bio prisutan, ali su njegov advokat i zastupnici učestvovali u postupku po žalbi.

55. Okružni sud u Butirskom je 12. aprila 2004, na inicijativu neuropsihijatrijske bolnice br. 19 iz Moskve, odredio da se obustavi obavezno liječenje podnosioca predstavke.

II. RELEVANTNA DOKUMENTA SAVJETA EVROPE

56. Relevantni izvodi iz trećeg Generalnog izvještaja [CPT/Inf (93) 12] Evropskog komiteta za spriječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (u daljem tekstu „CPT“) glase:

„a. Pristup ljekaru

... 35. Zdravstvene usluge u zatvoru treba da obuhvataju barem ljekarske preglede i hitno liječenje (naravno, uz to često može da postoji odjeljenje bolničkog tipa s krevetima). ... Štaviše, zatvorski ljekari trebalo bi da budu u mogućnosti da zatraže usluge specijalista. ...

Vanbolničko liječenje treba da nadgleda, prema potrebi, medicinsko osoblje; u mnogim slučajevima za dalje pružanje njege nije dovoljno da ona bude prepuštena inicijativi zatvorenika.

36. Treba da bude dostupna direktna usluga potpuno opremljene bolnice, bilo civilne ili zatvorske. ...

37. Kad god zatvorenici treba da budu hospitalizovani ili kad treba da ih pregleda specijalista u bolnici, treba ih prevoziti hitno i na način koji njihovo zdravstveno stanje zahtijeva.“

b. Jednakost njege

38. Zdravstvena služba u zatvoru treba da obezbijedi medicinsko liječenje i njegu, kao i odgovarajući režim ishrane, fizioterapiju, rehabilitaciju ili bilo koju drugu neophodnu posebnu uslugu, u uslovima koji su uporedivi s onima koje imaju pacijenti van zatvora. Treba na odgovarajući način obezbijediti medicinsko, bolničko i tehničko osoblje, kao i prostorije, instalacije i opremu.

Treba da postoji odgovarajući nadzor nad apotekom i distribucijom lijekova. Dalje, priprema lijekova treba uvijek da bude povjerena stručnom osoblju (farmaceut/medicinska sestra, itd.).

39. Za svakog pacijenta treba otvoriti zdravstveni karton koji sadrži dijagnostičke informacije, kao i zapise o promjenama zdravstvenog stanja pacijenta i o svim posebnim ispitivanjima kojima je bio podvrgnut. U slučaju premještanja, dosije treba da bude proslijeđen ljekarima u ustanovi u koju se pacijent prima.

Dalje, dnevne bilješke treba da vode timovi za zdravstvenu njegu, i u njima treba bilježiti konkretne događaje koji se tiču pacijenta. Takve bilješke su korisne jer daju opštu sliku o zdravstvenoj njezi u zatvoru, i istovremeno naglašavaju konkretne probleme koji mogu da se pojave.

40. Da bi zdravstvena služba dobro funkcionisala, ljekari i medicinsko osoblje moraju imati mogućnost da se redovno sastaju i formiraju radni tim pod vođstvom ljekara nadležnog za tu službu.“

III. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Krivična odgovornost za trgovinu drogom

57. Član 228, stav 1 Krivičnog zakonika kažnjava nezakonito nabavljanje droga bez namjere da se stavljaju u promet. Član 228, stav 4 kažnjava nezakonitu nabavku velike količine droga.

58. U skladu s članom 21 („neuračunljivost“) Krivičnog zakonika, lice koje je u vrijeme vršenja društveno opasne radnje neuračunljivo usljed hronične ili privremene mentalne poremećenosti, mentalne retardacije ili bilo kog drugog psihičkog stanja neće biti krivično odgovorno. U takvim slučajevima sud privremenom odlukom (*определение*) obustavlja postupak i oslobađa okrivljenog od krivične odgovornosti ili kazne, i može odrediti da okrivljeni bude podvrgnut obaveznom medicinskom liječenju (čl. 410 Zakonika o krivičnom postupku). Međutim, ukoliko sud ustanovi da nema dovoljno dokaza o krivici okrivljenog, postupak treba da bude obustavljen po tom osnovu. I u tom slučaju sud ipak može odrediti obavezno liječenje.

B. Istražne tehnike

59. Član 6 Zakona o operativnim istražnim radnjama od 5. jula 1995, sa kasnijim amandmanima, navodi niz intruzivnih mjera koje mogu primjenjivati policajci ili bezbjednosne službe za potrebe istraživanja zločina. Pre-

ma članu 6, stav 1 (4) Zakona, policija može da sprovede „probnu kupovinu“ (*ипроверочная закупка*) zabranjene robe (kao što su droge).

60. Prema članu 7, stav 2–1, Zakona, da bi pokrenula „probnu kupovinu“ policija treba da ima određene prethodne informacije o tome da se planira krivično djelo ili da je ono već izvršeno. Probna kupovina se pokreće pisanim rješenjem šefa odgovarajuće jedinice policije. Sudska kontrola se obezbjeđuje kada „probna kupovina“ uključuje ometanje stana, prepiske i drugih ustavom garantovanih prava. Formalni zahtjev je sastavljanje „protokola“, u kome se utvrđuju rezultati probne kupovine. Ovaj „protokol“ može biti korišćen kao dokaz u krivičnom postupku. Zakon predviđa druge situacije u kojima se može vršiti „probna kupovina“ (na primjer, kada se otpočine krivična istraga, kada zahtjev za „probnu kupovinu“ postave sudovi ili tužilaštva, itd.); međutim, to nije relevantno za ovaj slučaj.

C. Pritvor

1. Osnovi za pritvor

61. „Stari“ Zakonik o krivičnom postupku (ZKrP, na snazi do 2002), predviđao je niz privremenih mjera koje garantuju da će se okrivljeni pojaviti na suđenju i da će se postupak sprovesti na najbolji način. Ove „preventivne mjere“ ili „mjere ograničenja“ (*меры пресечения*) uključuju obavezu da se ne napušta grad ili region, mjere koje se odnose na zaštitu lica, puštanje na slobodu uz jemstvo ili pritvor (čl. 89 starog ZKrP).

62. Prema starom ZKrP, odluku o određivanju pritvora može donijeti tužilac ili sud (čl. 11, 89 i 96). Od nadležnog organa se tražilo da, kad odlučuje da li da se odredi pritvor okrivljenom licu, razmotri da li ima „dovoljno osnova da se vjeruje“ da će se on/ona tokom istrage ili suđenja skrivati ili ometati utvrđivanje istine ili ponovo izvršiti krivično djelo (čl. 89 starog ZKrP).

63. Prije 14. marta 2001, pritvor je odobran ako je okrivljeni bio okrivljen za krivično djelo za koje se izriče kazna od najmanje jedne godine zatvora ili ako su u predmetu postojale „izuzetne okolnosti“ (čl. 96). Prema starom Zakoniku, nadležni organ takođe je morao uzeti u obzir težinu optužbe, informacije o karakteru okrivljenog, njegovom/njenom zanimanju, starosti, zdravstvenom stanju, porodičnom stanju i drugim okolnostima (čl. 91 starog ZKrP).

2. Vremensko ograničenje pritvora

64. Zakonik razlikuje dvije vrste pritvora: prvi je „tokom istrage“, što znači za vrijeme dok nadležni organ – policija ili tužilaštvo – istražuje slučaj, a drugi „pred sudom“ (ili „tokom sudske istrage“), odnosno, dok se predmet nalazi pred sudom. Iako u praksi među njima nije bilo razlike (prityvorenik je

držan u istoj pritvorskoj jedinici), razlikovalo se računanje vremena provedenog u pritvoru.

(a) Vremensko ograničenje pritvora „tokom istrage“

65. Poslije hapšenja osumnjičeni se stavlja u pritvor „tokom istrage“. Maksimalan dozvoljeni period pritvora „tokom istrage“ je dva mjeseca, ali može biti produžen do osamnaest mjeseci u „izuzetnim okolnostima“. Produžavanje odobravaju nadležni tužioci, a ono se može osporavati pred sudom. Nikako nije moguće produžiti „istražni“ pritvor na više od osamnaest mjeseci (čl. 97 starog ZKrP). Period „istražnog“ pritvora računat je do dana kada tužilac proslijedi predmet prvostepenom sudu (čl. 97 starog ZKrP).

(b) Vremensko ograničenje pritvora „pred sudom“/“tokom sudskog postupka“

66. Od dana kada tužilac proslijedi predmet prvostepenom sudu, pritvor okrivljenog je „pred sudom“ (ili je pritvor „tokom sudskog postupka“). Prije 14. marta 2001. stari ZKrP nije postavljao vremensko ograničenje za pritvor „tokom sudskog postupka“. Trajanje suđenja nije bilo vremenski ograničeno (mada je sudija morao da počne suđenje u određenom roku poslije prijema spisa predmeta od tužioca).

3. Postupak za ispitivanje zakonitosti pritvora

(a) Za vrijeme trajanja pritvora „tokom istrage“

67. Pritvorenik ili njegov advokat ili zastupnik mogu pred sudom osporiti rješenje o određivanju pritvora koje je donio tužilac, i svako naredno rješenje o produžavanju pritvora. Sudija mora da razmotri zakonitost i opravdanost rješenja o određivanju ili produžavanju pritvora najkasnije tri dana po prijemu relevantnih dokumenata. Sudija može ili da odbije zahtjev ili ukine pritvor u istrazi i odredi puštanje pritvorenika na slobodu (čl. 220–1 i 220–2).

68. Na odluku sudije mogla se podnijeti žalba Višem sudu. Za takvu žalbu je važno isto vremensko ograničenje kao i za žalbe protiv presude o meritumu (čl. 331 *in fine*).

(b) Tokom sudskog postupka

69. Po prijemu spisa predmeta sudija je trebalo da odredi, konkretno, da li okrivljeni treba da ostane u pritvoru ili da se brani sa slobode (čl. 222, st. 5 i čl. 230 starog ZKrP) i da odluči o svakom zahtjevu okrivljenog za puštanje na slobodu (čl. 223 starog ZKrP). Ako je zahtjev odbijen, može se podnijeti novi kada suđenje počne (čl. 223 starog ZKrP). U svakom trenutku tokom suđenja sud može donijeti, izmijeniti ili ukinuti bilo koju preventivnu mjeru, uključujući pritvor (čl. 260 starog ZKrP).

70. Žalba na takvu odluku podnosila se Višem sudu. Rok za njeno podnošenje bio je deset dana, a žalba je razmatrana u istom vremenskom roku kao žalba na presudu o suštini spora (čl. 331 starog ZKRP).

D. Odnos klijenta i advokata; Posloводство bez naloga

71. Pravno zastupanje klijenta u sudskom postupku obično se vrši prema pravilima o komisijonu ili ugovoru o zastupanju (poglavlja 49 i 52 Građanskog zakonika Ruske Federacije). Uz to, poglavlje 50 Zakonika predviđa posloводство bez naloga: osoba može djelovati u interesu druge osobe kako bi spriječila štetu po imovinu te osobe, zaštitila ili unaprijedila njene zakonite interese itd. Ako radnje osobe koja postupa u interesu druge osobe bez odgovarajućeg ovlaštenja naknadno odobri korisnik tih radnji, smatraće se da je među njima bio sklopljen sporazum o zastupanju (čl. 982 Građanskog zakonika). Shodno tome, korisnik treba da pokrije razumne troškove zastupnika (čl. 984 Građanskog zakonika).

PRAVO

I. PRETHODNI PRIGOVOR DRŽAVE

72. U vezi s pitanjem pružanja pravne pomoći podnosiocu predstavke, Država se 2006. protivila učešću gospođe Kostromine u postupku pred Sudom. Država je konkretno ukazala da je ovlaštenje od 22. marta 2000. potpisala majka podnosioca predstavke, a ne on lično. Pošto je podnosilac predstavke u tom trenutku već bio punoljetan, trebalo je da on lično potpiše ovlaštenje. Štaviše, formular ovlaštenja nije sadržao potpis gospođe Kostromine, što je, po mišljenju Države, propust koji ovaj dokument čini ništavim. Država je tražila od Suda da ili pribavi od podnosioca predstavke pismeno odobrenje svakog dokumenta koji je gospođa Kostromina podnijela u njegovo ime, ili skine predmet sa spiska predmeta koji se vode pred Sudom.

73. Sud na početku podsjeća da je, u skladu s pravilom 45 Poslovnika Suda, pismeno ovlaštenje važeće za potrebe postupka pred Sudom. U praksi koja se razvila u primjeni Konvencije nijesu utvrđeni posebni formalni zahtjevi za takva dokumenta, iako ih domaće pravo predviđa (vidi, među najskorijim presudama, *Nosov protiv Rusije* (odluka), br. 30877/02, 20. oktobar 2005; vidi takođe *Moiseyev protiv Rusije* (odluka), br. 62936/00, 9. decembar 2004. i *Isajeva i drugi protiv Rusije* (odluka), br. 57947/00, 57948/00 i 57949/00, 19. decembar 2002.).

74. Što se tiče sumnji Države da podnosilac predstavke nije ovlastio gospođu Kostrominu da ga zastupa u postupku u Strazburu, Sud pretpostavlja da obje strane u postupku, podnosilac predstavke i Država, postupaju u dobroj vjeri; tvrdnja kojom se ova pretpostavka pokušava oboriti treba da bude dobro potkrijepljena. Kako se vidi iz spisa predmeta, gospođa Kostromina

je zastupala podnosioca predstavke u postupcima pred domaćim organima (vidi gore stav 46). Majka podnosioca predstavke, koja je potpisala formular koji sadrži ovlaštenje koje se gospođi Kostrominoj daje za zastupanje pred Sudom, bila je takođe jedan od zastupnika podnosioca predstavke pred prvostepenim sudom. Sam podnosilac predstavke je, kao što se vidi iz odluke Okružnog suda od 11. novembra 1998, bio mentalno obolio, što je zahtijevalo obavezno liječenje. Prirodno je da u takvim okolnostima majka, postupajući u njegovo ime, odredi gospođu Kostrominu kao njegovog zastupnika. Najzad, Država je ovaj argument iznijela tek u veoma poodmakloj fazi postupka.

75. U ovom kontekstu, Sud je uvjeren da je predstavka podnijeta na valjan način i da je gospođa Kostromina bila na odgovarajući način ovlaštena da zastupa podnosioca predstavke. Prigovor Države u pogledu ovog pitanja mora biti odbijen.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 3 KONVENCIJE

76. Podnosilac predstavke se žalio na osnovu člana 3 Konvencije zbog toga što nije imao medicinsku njegu u pritvoru tokom istrage i zbog nečovjećnih uslova pod kojima je bio zatvoren. Član 3 glasi:

„Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“.

A. Navodi strana u postupku

77. Država je insistirala na tome da je podnosiocu predstavke tokom pritvora u istrazi pruženo liječenje koje mu je bilo neophodno, da ćelije u bolnici pritvorske jedinice nijesu bile pretrpane i da su bile opremljene na odgovarajući način (vidi gore stav 36 *et seq.*). Svaka pritužba koju su podnijeli zastupnici podnosioca predstavke temeljno je ispitana i obrazloženi odgovori su dati blagovremeno. Podnosilac predstavke je 26. aprila 1999. godine zaista imao napad. Međutim, odmah ga je pregledao nadležni ljekar i dobio je stručnu medicinsku pomoć. Pisana izjava koju su potpisali zatvorenici koji su dijelili ćeliju s podnosiocem predstavke, koji nijesu imali nikakvo posebno medicinsko znanje, ne treba da bude prihvaćena kao dokaz. Država je zaključila da su pritužbe podnosioca predstavke u vezi s članom 3 neosnovane.

78. Podnosilac predstavke je ostao pri svojim navodima. Tvrdio je da je njegov opis uslova u pritvoru i medicinske pomoći koju je dobio u bolnici pritvorske jedinice tačan (vidi gore stav 29 *et seq.*). Vlasti su bile u potpunosti svjesne njegove bolesti. Otac podnosioca predstavke se mnogo puta raspitivao za zdravstveno stanje svog sina. Međutim, svi odgovori koje je dobio od uprave ustanove bili su opšteg karaktera i nijesu sadržali detaljne informacije o liječenju koje je podnosiocu predstavke pruženo zbog njegovih oboljenja. Podnosilac predstavke je konkretno ukazao na događaj od 26. aprila 1999.

kada je imao epileptični napad, a nije mu pružena nikakva stručna medicinska pomoć.

B. Ocjena suda

1. Medicinska pomoć

79. Sud konstatuje da su stranke iznijele različite tvrdnje u pogledu medicinske njege koju je podnosilac predstavke dobio u pritvorskoj jedinici. Shodno tome, Sud će početi da ispituje pritužbe podnosioca predstavke u vezi s članom 3 tako što će utvrditi činjenice koje se tiču tog dijela njegovih pritužbi.

(a) Utvrđivanje činjenica

80. Sud podsjeća na svoju praksu koja potvrđuje da se u svojim ocjenama dokaza Sud pridržavao standarda dokazivanja „van razumne sumnje“ (vidi *Avsar protiv Turske*, br. 25657/94, st. 282, ECHR 2001). Tako se zlostavljanje može dokazati na osnovu postojanja dovoljno snažnih, jasnih i dosljednih zaključaka ili sličnih neoborivih pretpostavki. Kada jedino državni organi, u potpunosti ili u velikom dijelu, raspoložu informacijama o događajima koji su predmet postupka, kao što je to slučaj kada se radi o događajima u vezi sa osobama lišenim slobode koje su pod njihovom vlašću, postojaće snažna pretpostavka u korist tvrdnje da su za povrede nastale tokom zatvaranja odgovorni državni organi. U takvim slučajevima na vlastima je da pruže zadovoljavajuće i uvjerljivo objašnjenje (vidi *Salman protiv Turske* [GC], br. 21986/93, st. 100, ECHR 2000-VII). U odsustvu takvog objašnjenja Sud može izvući zaključke koji mogu biti nepovoljni za tuženu Državu (vidi *Orhan protiv Turske*, br. 25656/94, st. 274, 18. jun 2002.).

81. U ovom predmetu podnosilac predstavke je tvrdio da mu nije pruženo odgovarajuće liječenje dok je bio u pritvoru. Međutim, nije podnio nikakvu medicinsku dokumentaciju koja bi konkretno ukazala na prirodu liječenja kome je bio podvrgnut dok je bio u pritvoru u istrazi, ako je liječenja bilo.

82. Ipak, Sud naglašava da u određenim okolnostima teret dokazivanja može biti prenijet sa podnosioca predstavke na tuženu Državu (vidi gore stav 80). Pitanje koje se postavlja je da li ovaj pristup može biti primijenjen u ovom slučaju. Da bi odgovorio na to pitanje Sud će ispitati postojeće dokaze i činjenice koje prihvataju obje strane.

83. Prvo, nije sporno da je u trenutku hapšenja podnosilac predstavke bolovao od nekoliko hroničnih bolesti, kao što su epilepsija, pankreatitis, virusni hepatitis B i C, kao i razni psihijatrijski poremećaji. On je takođe bio HIV pozitivan. Država nije poricala da su ova oboljenja, od kojih su neka bila opasna po život, bila poznata vlastima i da su zahtijevala stalni medicinski nadzor i ljekarsku njegu. Trebalo je da vlasti vode evidenciju o zdravstvenom

stanju podnosioca predstavke i o liječenju kome je bio podvrgnut tokom boravka u pritvoru (vidi Opšti izvještaj CPT o standardima zdravstvene zaštite u zatvorima, naveden gore u stavu 56).

84. Sud sa zabrinutošću konstatuje da je tokom pritvora podnosilac predstavke dobio nekoliko ozbiljnih bolesti, kao što su male boginje, bronhitis i akutna upala pluća. Imao je i nekoliko epileptičnih napada. Iako to što se često razbolijevao može biti djelimično objašnjeno prethodnom historijom bolesti, tačnije činjenicom da je bio HIV pozitivan, ozbiljno pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja u pritvorskoj jedinici izaziva određene sumnje u pogledu toga da li je tamo bila dostupna odgovarajuća medicinska njega (vidi *Farbtuhs protiv Letonije*, br. 4672/02, st. 57, 2. decembar 2004).

85. Sud takođe primjećuje da je podnosilac predstavke obavijestio vlasti o svojim problemima u vrijeme kada se razumno moglo očekivati da one preduzmu odgovarajuće mjere. U svojim zahtjevima podnosilac predstavke dao je detaljan i koherentan opis svog zdravstvenog stanja. Vlasti su imale dokumentaciju o njegovoj historiji bolesti i bile su svjesne preporuka koje su u pogledu neophodnog medicinskog liječenja dali civilni ljekari.

86. Pored toga, u bar dva navrata otac podnosioca predstavke tražio je od uprave pritvorske jedinice nezavisno medicinsko ispitivanje zdravstvenog stanja podnosioca predstavke. Međutim, ovi zahtjevi su odbijeni: kao što se vidi iz medicinskog izvještaja koji je priložila Država, svako kasnije medicinsko ispitivanje podnosioca predstavke bilo je moguće samo na inicijativu istražnih organa. Veoma je uznemirujuće to da je pitanje ljekarskih pregleda podnosioca predstavke prepušteno diskrecionoj odluci istražnih organa: zavisilo je od istražnog organa, ne od ljekara, da li će se podnosiocu predstavke odrediti bilo koji dodatni ljekarski pregled. U takvim okolnostima teško je prihvatiti tvrdnju Države da podnosiocu predstavke nijesu bili potrebni dodatni ljekarski pregledi ili liječenje.

87. Najzad, jedan događaj od 26. aprila 1999. izaziva posebnu zabrinutost. Podnosilac predstavke je tvrdio da su tog dana zatvorenici koji su dijelili ćeliju s njim morali da mu daju lijek putem injekcije kako bi zaustavili napad epilepsije. Da bi potvrdio ovo, podnosilac predstavke je priložio pisanu izjavu koju su potpisali zatvorenici iz njegove ćelije. Sud konstatuje tvrdnju Države da ova izjava ne može biti prihvaćena kao dokaz jer zatvorenici koji su dijelili ćeliju s podnosiocem predstavke nijesu medicinski stručnjaci. Međutim, ne treba imati profesionalno znanje da bi se reklo da injekciju nije dao neko od osoblja zatvorske bolnice. Nema razloga da se veruje da su zatvorenici iz ćelije podnosioca predstavke koji su potpisali izjavu lagali. S druge strane, Država nije priložila nikakav dokument o ovom incidentu. Iz tog razloga Sud prihvata opis podnosioca predstavke o okolnostima koje se odnose na događaj od 26. aprila 1999. U tom pogledu Sud podsjeća da medicinska pomoć koju su pružila nekvalifikovana lica ne može biti smatrana odgovarajućom (vidi *Farbtuhs*, gore citirano, st. 60).

88. Ukupno uzev, kombinacija gore navedenih faktora govori u prilog navoda podnosioca predstavke da medicinska njega u pritvorskoj jedinici nije bila odgovarajuća. U takvim okolnostima, bilo je na Državi da ih pobija. Međutim, Država nije priložila nijedan dokument koji bi objasnio koja vrsta medicinske njege je određena za podnosioca predstavke, kada je ona pružena i ko ju je pružio (vidi, *mutatis mutandis*, *Ostrovar protiv Moldavije*, br. 35207/03, st. 86, 13. septembar 2005.). Navodi Države po ovom pitanju bili su nejasni i slabo potkrijepljeni. Tako je Država tvrdila da je podnosilac predstavke bio podvrgnut „totalnom restorativnom liječenju i vitaminskoj terapiji“, što je izraz s vrlo širokim značenjem, koji zahtijeva dalje razjašnjenje. Dalje, Država nije razjasnila da li je podnosilac predstavke primio lijek koji su mu propisali civilni ljekari (vidi gore stav 24). Što se tiče ljekarskih izvještaja i izvoda iz zdravstvenog kartona podnosioca predstavke koje je Država priložila (u mjeri u kojoj su bili čitljivi), oni su samo potvrdili dijagnoze, ali nijesu sadržali informacije o prirodi liječenja koje je podnosilac predstavke dobio ili o bilo kom konkretnom pregledu kome je bio podvrgnut. Shodno tome, Sud smatra da Država nije pružila uvjerljivo objašnjenje za pogoršanje zdravstvenog stanja podnosioca predstavke u pritvorskoj jedinici.

89. Sud, stoga, prihvata opis koji je o svom zdravstvenom stanju i medicinskoj pomoći koju je primio tokom pritvora dao podnosilac predstavke. Sud, konkretno, prihvata da je aprila i jula 1999. podnosilac predstavke imao epileptične napade, ali da nije dobio, ili nije dobio blagovremeno, stručnu medicinsku pomoć. Tokom pritvora vlasti su propustile da prate njegove hronične bolesti i da mu pruže odgovarajuće medicinsko liječenje, što je pogoršalo njegovo zdravstveno stanje i povećalo njegovu podložnost drugim bolestima, tačnije ponovljenim upalama pluća. Jednom prilikom, podnosilac predstavke, koji je imao visoku temperaturu, smješten je u bolničku ćeliju s bolesnicima koji imaju gnojna oboljenja. Jula 1999. razbolio se od bronhopneumonije, ali mu je tek poslije deset dana pruženo liječenje. Sud će sada ispitati da li ove činjenice, uzete zajedno s ostalim relevantnim okolnostima slučaja, predstavljaju „nečovječno ili ponižavajuće postupanje“, kao što je podnosilac predstavke sugerisao.

(b) Ispitivanje pritužbe

90. Sud podsjeća da član 3 Konvencije sadrži jednu od osnovnih vrijednosti demokratskog društva. On apsolutno zabranjuje mučenje ili nečovječno postupanje ili kažnjavanje, nezavisno od okolnosti i ponašanja žrtve (vidi *Labita protiv Italije*, presuda od 6. aprila 2000, *Reports of Judgments and Decisions* 2000-IV, st. 119).

91. Sud dalje podsjeća da, prema njegovoj praksi, zlostavljanje mora dostići minimalni stepen ozbiljnosti da bi spadalo u opseg člana 3. Procjena ovog minimuma je relativna: zavisi od svih okolnosti slučaja, kao što su trajanje postupanja, njegove fizičke i psihičke posljedice i, u nekim slučajevima,

ma, pol, starost i zdravstveno stanje žrtve (vidi, među drugim izvorima, *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 18. januara 1978, Series A br. 25, s. 65, st. 162). Iako je svrha takvog postupanja faktor koji treba uzeti u obzir, a naročito pitanje da li je postojala namjera da se žrtva ponizi ili omalovaži, odsustvo takve svrhe ne isključuje mogućnost da je došlo do povrede ovog člana (*Peers protiv Grčke*, br. 28524/95, st. 74, ECHR 2001-III).

92. U izuzetnim slučajevima, kada je zdravstveno stanje zatvorenika apsolutno nespojivo sa lišenjem slobode, član 3 može zahtijevati da on, pod određenim uslovima, bude pušten na slobodu (vidi *Papon protiv Francuske (br. 1)* (odluka), br. 64666/01, CEDH 2001-VI; *Priebke protiv Italije* (odluka), br. 48799/99, 5. april 2001). Postoje tri važne stvari koje treba razmotriti kad se ocjenjuje kompatibilnost zdravstvenog stanja podnosioca predstavke sa njegovim lišenjem slobode: (a) zdravstveno stanje zatvorenika, (b) adekvatnost medicinske pomoći i njege pružene u zatvoru; i (c) to koliko je preporučljivo da se ostane pri mjeri lišenja slobode, s obzirom na zdravstveno stanje podnosioca predstavke (vidi *Mouisel protiv Francuske*, br. 67263/01, st. 40–42, ECHR 2002-IX).

93. Međutim, član 3 ne može biti tumačen tako da predviđa opštu obavezu oslobađanja zatvorenika iz zdravstvenih razloga. On umjesto toga nameće Državi obavezu da štiti fizičku dobrobit osoba koje su lišene slobode. Sud prihvata da medicinska njega dostupna u zatvoru možda nije uvijek na istom nivou kao u najboljim medicinskim ustanovama za opštu populaciju. Ipak, Država mora obezbijediti da zdravlje i dobrobit zatvorenika budu osigurani na odgovarajući način, između ostalog, tako što će im se dati neophodna medicinska pomoć (vidi *Kudła protiv Poljske [GC]*, br. 30210/96, st. 94, ECHR 2000-XI; vidi takođe *Hurtado protiv Švajcarske*, presuda od 28. januara 1994, Series A br. 280-A, mišljenje Komisije, str. 15–16, st. 79; i *Kalashnikov protiv Rusije*, br. 47095/99, st. 95 i 100, ECHR 2002-VI). U gore citiranom predmetu *Farbtuhs* Sud je konstatovao da, ukoliko vlasti odluče da [ozbiljno bolesnu] osobu liše slobode i da je zadrže u zatvoru, one treba da pokažu posebnu pažnju u obezbjeđivanju takvih uslova kakvi odgovaraju posebnim potrebama zatvorene osobe, a koje su posljedica njene bolesti (st. 56).

94. Vraćajući se na ovaj predmet, Sud podsjeća da dokazi iz različitih medicinskih izvora potvrđuju da je podnosilac predstavke imao nekoliko ozbiljnih medicinskih problema koji su zahtijevali redovnu medicinsku njegu. Međutim, ništa ne sugerise da su njegove bolesti načelno nespojive sa lišenjem slobode. Pritvorska jedinica je imala ambulantu, u koju je podnosilac predstavke smještan u nekoliko navrata, i može se pretpostaviti da su njegove bolesti mogle biti liječene u toj ambulanti.

95. Sud se istovremeno poziva na svoje zaključke o tome da podnosilac predstavke nije dobio neophodnu medicinsku njegu. Čak i dok je bio u zatvorskoj bolnici, on je očigledno patio od fizičkih posljedica svog zdravstvenog stanja. Što se tiče psihičkih posljedica, on je sigurno znao da u svakom

trenutku postoji opasnost da dođe do situacije koja može izazvati veoma ozbiljne posljedice i u kojoj je potrebna hitna, kvalifikovana medicinska pomoć, a znao je i da ovakva pomoć nije dostupna (vidi gore stav 29 *et seq.*). Ne samo da su vlasti pritvorske jedinice podnosiocu predstavke uskratile odgovarajuću medicinsku pomoć, nego mu je uskraćena i mogućnost da je dobije iz drugih izvora (vidi gore stav 27). To je kod njega moralo izazvati značajan strah.

96. Štaviše, podnosilac predstavke bio je HIV pozitivan i imao je ozbiljan mentalni poremećaj. To je povećavalo rizike u vezi sa bilo kojom od bolesti od kojih je bolovao tokom pritvora i intenziviralo njegove strahove u vezi s tim. U takvim okolnostima, odsustvo kvalifikovane i pravovremene medicinske pomoći, zajedno s odbijanjem vlasti da dozvole nezavisno medicinsko ispitivanje njegovog zdravstvenog stanja, stvorilo je tako snažan osjećaj nesigurnosti da je, u kombinaciji sa njegovim fizičkim patnjama, to preraslo u ponižavajuće postupanje u smislu člana 3.

97. Shodno tome, u ovom smislu je došlo do povrede člana 3 Konvencije.

2. *Opšti uslovi pritvora*

98. Što se tiče pritužbe podnosioca predstavke o opštim uslovima lišenja slobode u pritvorskoj jedinici br. 48/1 u Moskvi i bolničkoj jedinici u toj ustanovi, Sud smatra da, s obzirom na svoje nalaze na osnovu člana 3 o nedostatku medicinske pomoći na tom mjestu, nije neophodno odvojeno razmatrati pritužbu o opštim uslovima pritvora.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 5, STAV 3 KONVENCIJE

99. Podnosilac predstavke se žalio da je njegovo dugotrajno zadržavanje u pritvoru prevazilazilo razumne vremenske okvire i da nije bilo opravdano. U tom pogledu, on se pozvao na član 5, stav 3 Konvencije, koji glasi:

„Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1(c) ovog člana ... imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.“

A. *Navodi strana u postupku*

100. Država je tvrdila da je dalje zadržavanje podnosioca predstavke u pritvoru bilo neophodno zbog ozbiljnosti optužbi protiv njega, njegovog karaktera i rizika od skrivanja. Podnosilac predstavke je bio okrivljen za ozbiljna krivična djela za koja je moguće izreći kaznu od više od trinaest godina zatvora. Osnov za prvo rješenje o pritvoru, koji je podnosiocu predstavke odredilo tužilaštvo 20. oktobra 1998, bila je bojazan da bi se podnosilac predstavke mogao skrivati, i sva naredna rješenja o pritvoru su se takođe impli-

citno zasnivala na tome. Zdravstveno stanje podnosioca predstavke nije bilo toliko ozbiljno da bi prevagnulo nad javnim interesom koji je zahtijevao da mu pritvor bude produžen. Bilo je potrebno produžavati pritvor podnosioca predstavke naročito da bi se sprovedo stručno ispitivanje njegovog psihičkog stanja. Na taj način, pritvor podnosioca predstavke nije izašao van razumnog vremenskog okvira.

101. Podnosilac predstavke je ostao pri svojim argumentima. On je odgovorio da njegov produženi pritvor nije bio neophodan. Nije bilo opasnosti od skrivanja, ponovnog vršenja krivičnog djela ili ometanja postupka, a sama težina optužbi nije mogla da opravda njegovo pritvaranje. On je bolovao od mnogo bolesti i imao je stalno mjesto boravka i zanimanje (bio je student). Štaviše, sudovi nijesu ponudili nikakve razloge zbog kojih smatraju da takva opasnost postoji. Nije bilo ozbiljnog dokaza o krivici jer su optužbe bile zasnovane na provokaciji policije; nije bilo rizika od ponovnog vršenja krivičnog djela; a osjetljivo zdravstveno stanje podnosioca predstavke je upućivalo na to da on treba odmah da bude pušten iz zatvora. Produženja njegovog pritvora bila su u vezi s ponovljenim psihijatrijskim ispitivanjima njegovog mentalnog zdravlja.

B. Ocjena Suda

102. Sud je na početku konstatovao da je pritvor podnosioca predstavke trajao od 29. oktobra 1998, datuma kad je uhapšen, do 11. novembra 1999, dana kada je sud izrekao svoju presudu u njegovom predmetu, kada je i pušten na slobodu. Ukupno trajanje pritvora je tako dostiglo jednu godinu i 23 dana.

1. Opšta načela

103. Lice okrivljeno za krivično djelo mora uvijek biti na slobodi tokom suđenja, osim ukoliko Država može da pokaže da postoje „relevantni i dovoljni“ razlozi kojima se pravda to što se zadržava u pritvoru (vidi *Wemhoff protiv Njemačke*, presuda od 27. juna 1968, Series A br. 7, st. 12; *Yagci i Sargin protiv Turske*, presuda od 8. juna 1995, Series A br. 319-A, st. 52).

104. Kroz praksu Suda ustanovljena su četiri osnovna razloga koja se smatraju prihvatljivim za odbijanje zahtjeva za puštanje na slobodu uz jemstvo: rizik da se okrivljeni ne pojavi na suđenju (vidi *Stögmüller protiv Austrije*, presuda od 10. novembra 1969, Series A br. 9, st. 15); i rizik da će okrivljeni, ako bude pušten na slobodu, preduzeti neke radnje s ciljem da utiče na postupak (vidi *Wemhoff*, citirano gore, st. 14), izvršiti nova krivična djela (vidi *Matznetter protiv Austrije*, presuda od 10. novembra 1969, Series A br. 10, st. 9) ili remetiti javni mir (vidi *Letellier protiv Francuske*, presuda od 26. juna 1991, Series A br. 207, st. 51).

105. Prije svega je na nacionalnim sudskim vlastima da odrede da li je, u datom slučaju, neophodno odrediti pritvor (vidi *Nikolov protiv Bugarske*, br. 38884/97, st. 74, 30. januar 2003.). Ovlašćenje Suda da preispituje odluke domaćih sudova u ovom kontekstu veoma je ograničeno: samo u slučaju da je obrazloženje domaćih vlasti arbitrarno ili da nije zasnovano na činjenicama, Sud može da interveniše i da zaključi da je lišavanje slobode bilo neopravdano.

2. *Primjena navedenih načela u ovom slučaju*

106. Sud konstatuje da se prvobitno rješenje o pritvoru od 30. oktobra 1998. godine, koje je donijelo tužilaštvo, zasniva na ozbiljnosti optužbi protiv podnosioca predstavke i navodnom riziku od skrivanja. Međutim, sudovi nijesu dali nikakvo obrazloženje kada su produžavali pritvor podnosioca predstavke ili odbijali nekoliko zahtjeva za puštanje na slobodu koje je podnosila odbrana.

107. Stoga, Sud naglašava da, iako je postojanje razumne sumnje uslov *sine qua non* za inicijalno određivanje pritvora, nakon određenog proteka vremena to više nije dovoljno (vidi, kao uobičajeni izvor, *Labita protiv Italije* [GC], br. 26772/95, st. 153, ECHR 2000-IV). Sud prihvata da je razumna sumnja mogla opravdati inicijalno određivanje pritvora podnosiocu predstavke. On, međutim, podsjeća da ozbiljnost optužbi sama po sebi ne može opravdati dugotrajan pritvor. Pritvor ne može da se koristi računajući na to da će biti izrečena zatvorska kazna (vidi *Rokhlina protiv Rusije*, br. 54071/00, st. 66, 7. april 2005; *Panchenko protiv Rusije*, br. 45100/98, st. 102, 8. februar 2005; i *Letellier*, citiran gore). Sud u tom pogledu konstatuje da je poslije 30. oktobra 1998. pritvor podnosioca predstavke bio nekoliko puta produžavan i da je trajao preko godinu dana. Štaviše, decembra 1998. je završena istraga i predmet je proslijeđen prvostepenom sudu. Po mišljenju Suda, domaće vlasti su u takvim okolnostima trebale da predoče nove razloge da bi opravdale produžavanje pritvora podnosiocu predstavke.

108. Što se tiče razloga koje je Država navela u svojim napomenama, naim opasnosti od skrivanja i „karaktera“ podnosioca predstavke, Sud podsjeća da je on, u suštini, pozvan da odluči da li je prekršen član 5, stav 3 na osnovu razloga koje su naveli domaći sudovi u svojim odlukama i na osnovu činjenica koje je naveo podnosilac predstavke u svojim žalbama (vidi *Jablonski protiv Poljske*, br. 33492/96, st. 79, 21. decembar 2000). U predmetu *Ilijkov protiv Bugarske* (br. 33977/96, st. 86, 26. juli 2001) Sud je ustanovio:

„Iako su možda postojale činjenice koje su mogle da opravdaju lišenje slobode [podnosioca predstavke], one nijesu pomenute u odlukama sudova... i nije zadatak Suda da ustanovi takve činjenice i da preuzme ulogu nacionalnih vlasti koje su odlučile o pritvaranju podnosioca predstavke.“

Razlozi koje je Država iznijela za to što je podnosilac predstavke lišen slobode nijesu pomenuti u odlukama domaćih sudova i Sud ne može da pri-

hvati da ti razlozi proizilaze iz okolnosti u ovom predmetu. S druge strane, takvi faktori kao što su mladost podnosioca predstavke, njegovi zdravstveni problemi, nepostojanje krivične evidencije, činjenica da je imao stalno mjesto boravka i stabilne porodične odnose ukazivali su na to da je potrebno pažljivo razmotriti njegove zahtjeve za puštanje na slobodu i analizirati ih u sudskim odlukama. Čini se da izostanak obrazloženja nije bio slučajni ili kratkoročni propust, već prije uobičajeni način na koji se postupalo sa zahtjevima za puštanje na slobodu. Imajući sve ovo u vidu, Sud je zaključio da pritvor podnosioca predstavke tokom istrage i suđenja nije bio opravdan „relevantnim i dovoljnim“ razlozima.

109. Iz tog razloga došlo je do povrede člana 5, stav 3 Konvencije.

IV. NAVODNA POVREDA ČLANA 5, STAV 4 KONVENCIJE

110. Podnosilac predstavke se žalio na to što domaći sudovi nijesu „hitno“ razmatrali njegove zahtjeve za puštanje na slobodu od 21. aprila 1999. i 17. septembra 1999. On se takođe žalio na to što njegove žalbe pred Moskovskim gradskim sudom, koje su podnijete 4. i 17. avgusta 1999, nijesu bile razmotrene. On se u tom pogledu pozvao na član 5, stav 4 Konvencije, koji glasi:

„Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito. ...“

A. Navodi strana u postupku

111. Što se tiče zakašnjelog razmatranja zahtjeva za oslobađanje iz pritvora koje je podnio podnosilac predstavke, Država je konstatovala da je nadležni sud 17. marta 1999. odredio dodatno ispitivanje mentalnog zdravlja podnosioca predstavke. Usljed toga suđenje je odloženo. Zahtjev za puštanje na slobodu od 21. aprila 1999. je tako podniet u periodu kad nijesu održavana ročišta. Čim je dobio rezultate stručnog pregleda, sud je odredio datum za ročište i tokom tog ročišta razmotrio zahtjev. Isto se odnosi na zahtjev za puštanje na slobodu koji je podniet 17. septembra 1999: to je bilo tokom perioda kada je sud čekao rezultate četvrtog stručnog ispitivanja mentalnog zdravlja podnosioca predstavke. Zahtjev od 17. septembra 1999. razmotren je na narednom ročištu o meritumu, 11. novembra 1999.

112. Država je dalje tvrdila da tokom ročišta održanog 27. jula 1999. odbrana nije podnijela nikakav zahtjev za puštanje na slobodu. Zahtjev od 27. jula 1999. u stvari je primljen u sudu 2. avgusta 1999. Što se tiče zahtjeva od 15. i 17. septembra 1999, podnijetih zamjeniku predsjednika Moskovskog gradskog suda i predsjedniku Vrhovnog suda, oni su proslijeđeni moskovskom Okružnom sudu u Butirskom „po ustanovljenom redosledu i uvršteni u spise predmeta“.

113. Što se tiče navodnog propusta Moskovskog gradskog suda da razmotri žalbu od 30. jula 1999, Država je ostala pri tome da se ona odnosila samo na potrebu za još jednim vještačenjem mentalnog zdravlja podnosioca predstavke, a ne na pitanje pritvora.

114. Podnosilac predstavke je ostao pri svojoj pritužbi, međutim, bez iznošenja bilo kakvih relevantnih argumenata. On je insistirao na tome da su se njegov advokat i zastupnici žalili na odluku od 27. jula 1999. kojom mu je produžen pritvor, ali da ta žalba nikad nije razmatrana.

B. Ocjena Suda

1. Opšta načela

115. Sud podsjeća da član 5, stav 4 predviđa da će se „*hitno* ispitati zakonitost lišenja slobode“ (kurziv dodat). Postoje dva aspekta ovog zahtjeva: prvo, mogućnost da se ispita zakonitost mora postojati ubrzo pošto je lice lišeno slobode i, ukoliko je neophodno, u razumnim intervalima poslije toga. Drugo, postupak ispitivanja zakonitosti mora biti vođen s dužnom pažnjom. Sud dalje podsjeća da, kada domaće pravo predviđa mehanizam za žalbe, žalbeno tijelo mora takođe da postupa u skladu s članom 5, stav 4 (vidi presudu *Grauzinis protiv Litvanije*, br. 37975/97, 10. oktobar 2000, st. 30–32). To se odnosi naročito na brzinu kojom žalbeno tijelo razmatra odluku nižeg suda kojom je određeno lišavanje slobode.

116. Pitanje da li je bilo poštovano pravo lica na „*hitno* razmatranje“ njegovih zahtjeva za puštanje na slobodu biće razmatrano u svijetlu okolnosti svakog slučaja; u složenim predmetima razmatranje zahtjeva za puštanje na slobodu može trajati duže nego u jednostavnim. U predmetu *Baranowski protiv Poljske* (br. 28358/95, ECHR 2000-III) domaćim sudovima trebalo je pet mjeseci da razmotre zahtjev za puštanje na slobodu. Država je pokazala da je domaći sud počeo razmatranje prvog zahtjeva za puštanje na slobodu već narednog dana pošto je podniet i da je poslije toga u pet navrata odložio razmatranje zahtjeva zbog toga što je trebalo prikupiti dokaze od tri vještaka. Međutim, i pored ovih argumenata, Sud je ustanovio povredu člana 5, stav 4. U predmetu *Samy protiv Holandije* (br. 36499/97, odluka od 4. decembra 2001.) koji se odnosi na lišavanje slobode stranaca radi protjerivanja, Sud je ustanovio da je period od 25 dana u skladu s članom 5, stav 4. Istovremeno, u predmetu *Rehbock protiv Slovenije* (br. 29462/95, st. 85, ECHR 2000-XII), Sud je ustanovio da je zahtjev za puštanje na slobodu razmatran 23 dana pošto je podniet prvostepenom sudu, i da to nije „*hitno*“ ispitivanje koje se zahtijeva na osnovu člana 5, stav 4. Sud je u jednom predmetu zaključio da je odlaganje od sedamnaest dana u suprotnosti s ovom odredbom (vidi *Kadem protiv Malte*, br. 55263/00, st. 43, 9. januar 2003.).

2. *Primjena navedenih načela u ovom predmetu*

(a) **Odlaganje razmatranja zahtjeva za puštanje na slobodu od 21. aprila 1999.**

117. Sud primjećuje da je 17. marta 1999. Okružni sud odlučio da podnosilac predstavke treba da ostane u pritvoru tokom suđenja. Međutim, nije naveo razloge za dalji pritvor podnosioca predstavke; takođe nije odredio nikakvo vremensko ograničenje pritvora. Sud dalje zapaža da se iz primjenljivog prava ne mogu izvesti bilo kakva ograničenja u pogledu prava na preispitivanje odluka o produženju pritvora (vidi gore stav 61 *et seq.*): primjenljivo pravo ne određuje koliko često prvostepeni sud treba da se vraća na pitanje pritvora okrivljenog. U načelu, odbrana može da podnese koliko god želi zahtjeva za puštanje na slobodu, a ako želi može to da čini svakog dana. Stoga, podnosiocu predstavke ništa nije ukazivalo na to kada bi trebalo da podnese novi zahtjev za puštanje na slobodu.

118. Novi zahtjev podniet je, u stvari, 21. aprila 1999, tačnije mjesec dana pošto se Okružni sud izjasnio o tom pitanju. U tom zahtjevu podnosilac predstavke pozvao se na svoje loše zdravlje. Po mišljenju Suda, taj argument bi mogao biti shvaćen kao nova okolnost, koja zahtijeva ponovno razmatranje pritvora (naročito imajući u vidu da u prethodnim sudskim odlukama o pritvoru nije bilo obrazloženja i s obzirom na to da je podnosilac predstavke u tom pogledu iznio dokazivu tvrdnju – vidi gore stavove 83 i 84). U ovakvim okolnostima, Sud zaključuje da podnosilac predstavke nije zlopotrijebio pravo da se njegov pritvor preispita i bilo je razumno da očekuje odgovor na svoj zahtjev za puštanje na slobodu u kratkom roku.

119. Međutim, Okružni sud je razmatrao zahtjev za puštanje na slobodu tek na narednom ročištu o meritumu, čiji datum je određen u skladu s potrebama suđenja. Prošlo je više od tri mjeseca između datuma kada je zahtjev podniet i datuma kada ga je sud razmatrao. Sud ne smatra da je ubjedljiva tvrdnja Države da nije bilo potrebe da se održi ročište prije nego što stignu nalazi vještačenja. To možda jeste bilo relevantno za određivanje narednog ročišta o meritumu, ali ne za razmatranje zahtjeva podnosioca predstavke za puštanje na slobodu. Država nije iznijela nikakvo drugo prihvatljivo opravdanje za odugovlačenje i nema dokaza da je za njega na bilo koji način odgovoran podnosilac predstavke.

120. Sud zaključuje da je razmatranje zahtjeva za puštanje na slobodu koji je podniet 21. aprila 1999. bilo neopravdano odloženo i da je, shodno tome, u tom pogledu došlo do povrede člana 5, stav 4.

(b) **Odlaganje razmatranja zahtjeva za puštanje na slobodu od 17. septembra 1999.**

121. Kad je u pitanju drugi zahtjev za puštanje na slobodu, Sud konstatuje da je 27. jula 1999. Okružni sud u Butirskom odlučio da podnosilac

predstavke treba da ostane u pritvoru. Ni ova odluka nije obrazložena, niti je njom određeno trajanje pritvora. Sedamnaestog septembra 1999, jedan mjesec i 21 dan poslije donošenja odluke, zastupnik podnosioca predstavke podnio je Okružnom sudu zahtjev za puštanje podnosioca predstavke na slobodu. Zahtjev je razmatran poslije jednog mjeseca i 24 dana. Imajući u vidu obzire koji su izloženi gore u stavovima 117 *et seq*, Sud zaključuje da je razmatranje drugog zahtjeva za puštanje na slobodu takođe trajalo neopravdano dugo. Prema tome, u tom pogledu je došlo do povrede člana 5, stav 4.

(c) Pristup drugostepenom sudu

122. Najzad, podnosilac predstavke je tvrdio da drugostepeni sud nikad nije razmatrao žalbu na odluku suda od 27. jula 1999. kojom se odobrava dalje zadržavanje u pritvoru.

123. Sud prima k znanju tvrdnju Države da žalba koju je advokat podnosioca predstavke podnio 30. jula 1999. nije sadržala zahtjev za preispitivanje odluke prvostepenog suda o određivanju pritvora. Međutim, dokumenti kojima Sud raspolaže svjedoče suprotno. Tačno je da se žalba (*частинная жалоба*) od 30. jula 1999. bavila uglavnom pitanjima mentalnog zdravlja podnosioca predstavke. Međutim, ona se odnosila i na pritvor podnosioca predstavke: žalbom se izričito zahtijevalo preispitivanje odluke prvostepenog suda da se podnosilac predstavke zadrži u pritvoru (vidi gore stav 17).

124. Sud podsjeća da kada domaće pravo predviđa mehanizam za žalbe, i žalbeno tijelo takođe mora da postupa u skladu sa članom 5, stav 4 (vidi *Toth protiv Austrije*, presuda od 12. decembra 1991, Series A br. 224, st. 84). Iz tog razloga, to što je propušteno da se razmotri žalba na odluku od 27. jula 1999. predstavlja povredu prava podnosioca predstavke na razmatranje zakonitosti njegovog pritvora, garantovanog članom 5, stav 4.

V. NAVODNA POVREDA ČLANA 6 KONVENCIJE

125. Podnosilac predstavke se žalio da je krivični postupak protiv njega bio nepravičan. On je naročito naveo da su ga policajci, koristeći T. kao svog agenta, podstakli da izvrši krivična djela nabavke i snabdijevanja drogom. U tom pogledu pozvao se na član 6 Konvencije koji, u svojim relevantnim djelovima, predviđa:

„1. Svako, tokom odlučivanja o .... krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu ... raspravu u razumnom roku.

...

3. Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

...

(b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane ...“

A. Navodi strana u postupku

126. Država je tvrdila da nijesu povrijeđena prava podnosioca predstavke. Ukazala je da „probna kupovina“, ili, u domaćem žargonu „operativni eksperiment“ (*оперативный эксперимент*), predstavlja prikladni metod za borbu protiv kriminala; dokazi koji se pribave u takvim „eksperimentima“ prihvatljivi su prema ruskom pravu i mogu da vode osudi počinioca. Država je takođe istakla da „pitanje koja je konkretna informacija koje se tiče ilegalnih aktivnosti [podnosioca predstavke] s narkoticima bila na raspolaganju [policiji prije sprovođenja probne kupovine] nije bilo dio dokaza u ovom krivičnom predmetu“. Probna kupovina je izvršena zakonito i dokazi koji su tom prilikom sakupljeni bili su propisno uključeni u spise predmeta. Svjedok T. je znala da je podnosilac predstavke uključen u trgovinu drogom. Pristala je da učestvuje u probnoj kupovini i nije vršila pritisak na podnosioca predstavke da od njega nabavi drogu.

127. Podnosilac predstavke ostao je pri svojim pritužbama. Pozivajući se na odluku suda od 11. novembra 1999, tvrdio je da je njegova osuda zasnovana isključivo na dokazima koji su prikupljeni putem probne kupovine. Ukazao je da domaće pravo [policiji] dozvoljava vršenje „eksperimentata“ samo s ciljem da se potvrde već postojeće sumnje da je neko lice uključeno u krivične aktivnosti. Međutim, policijska operacija o kojoj je riječ je planirana i sprovedena, a da policija nije imala inkriminišuće informacije o podnosiocu predstavke; štaviše, on nije imao krivični dosije i nikakva prethodna istraga nije bila otvorena. Podnosilac predstavke je tvrdio da je ovaj predmet u pogledu činjeničnog stanja sličan predmetu *Teixeira de Castro* (presuda od 9. juna 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV), u kojem je Sud ustanovio povredu člana 6, stav 1 Konvencije.

B. Ocjena Suda

1. Opšta načela

128. Na početku, Sud bi želio da naglasi da nije slijep za teškoće s kojima se vlasti suočavaju u borbi protiv ozbiljnih krivičnih djela i potrebu za sofisticiranim istražnim metodama koje su ponekad neophodne u tom kontekstu. U načelu, praksa Suda ne isključuje, u istražnoj fazi krivičnog postupka i kada je to potrebno zbog prirode krivičnog djela, mogućnost oslanjanja na dokaze prikupljene tajnom policijskom operacijom (vidi, na primjer, *Lüdi protiv Switzerland*, presuda od 15. juna 1992, Series A br. 238). Međutim, korišćenje tajnih agenata mora biti ograničeno; policija smije da djeluje tajno, ali ne smije da podstiče na izvršenje krivičnog djela (vidi *Teixeira de Castro*, citirano gore, st. 36).

129. Sud konstatuje da su hapšenje i osuda podnosioca predstavke bili rezultat policijske operacije. Sud je ranije razmatrao korišćenje dokaza pri-

bavljenih putem navođenja na izvršenje krivičnog djela (engl. *entrapment*; prim. prev.) od strane državnih organa u krivičnim postupcima. Tako je u predmetu *Teixeira de Castro*, citiranom gore, podnosiocu predstavke tajni policijski agent ponudio novac da bi od njega dobio heroin. Iako on nije imao prethodni krivični dosije, imao je kontakte s ljudima od kojih je mogao nabaviti drogu. Privučen novcem, podnosilac predstavke je prihvatio zahtjev policajaca. Poslije toga je okrivljen i osuđen za krivično djelo u vezi sa drogom. Pri ustanovljavanju povrede člana 6, stav 1, Sud je napravio razliku između akcija policajaca u ovom slučaju i običnih tajnih agenata koji mogu da sakriju svoj identitet kako bi dobili informacije i dokaze o krivičnom djelu bez aktivnog podsticanja na činjenje takvog djela. Sud je konstatovao da „iako porast organizovanog kriminala nesumnjivo zahtijeva preduzimanje odgovorajućih mjera, pravo na pravično sprovođenje postupka ipak zauzima tako istaknuto mjesto [...] da ne može biti žrtvovano u ime probitačnosti“ (st. 36). Sud je naglasio nekoliko elemenata u tom predmetu, naročito činjenicu da akcija dvojice policajaca nije bila dio sudski nadgledane operacije i da nacionalne vlasti nijesu imale bilo kakav dobar razlog da posumnjaju da je podnosilac predstavke i prethodno bio uključen u trgovinu drogom: nije imao krivični dosije i nije bilo ničeg što bi sugerisalo da je imao sklonost ka dilovanju drogom prije nego što mu se policajac obratio (*ibid.*, st. 37–38).

130. Slično tome, u nedavnom slučaju *Vanyan protiv Rusije* (br. 53203/99, 15. decembar 2005, st. 45–50), Sud je ustanovio povredu člana 6, stav 1, koja potiče od simulirane kupovine droge koja je bila takva da se može smatrati podsticanjem i, mada je kupovinu obavilo privatno lice koje je djelovalo kao tajni agent, nju je, u suštini, ipak organizovala i nadzirala policija.

131. Dalje, prilikom utvrđivanja da li je poštovana garancija o „pravičnom suđenju“ u slučajevima kada dokaze prikupljene na ovaj način nije iznijelo tužilaštvo, Sud se usredsrijedio na pitanje da li je optuženi imao odgovarajuću procesnu zaštitu (vidi *Edwards i Lewis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 39647/98 i 40461/98, 27. oktobar 2004, st. 46–48).

2. Primjena navedenih načela u ovom predmetu

132. Država je u svojim napomenama iznijela stav da je pitanje prethodnog učestvovanja podnosioca predstavke u trgovini drogom irelevantno za potrebe krivičnog postupka koji vodi njegovoj osudi. Činjenica da je policijska operacija dokumentovana na propisani način učinila ju je zakonitom i shodno tome, postupak koji je uslijedio bio je pravičan.

133. Međutim, Sud ne može da prihvati ovaj argument. Domaće pravo ne treba da toleriše korišćenje dokaza prikupljenih putem podsticanja koje vrše državni organi. Ukoliko to čini, domaće pravo se u tom pogledu ne pridržava načela o „pravičnom suđenju“, na način na koji je ono tumačeno u predmetu *Teixeira* i kasnijim predmetima. Tokom suđenja, odbrana je tvrdila

da krivično djelo ne bi bilo počinjeno da nije bilo „provokacije“ policije. Drugim riječima, podnosilac predstavke je iznio odbranu tvrdeći da je naveden da izvrši krivično djelo, što je prvostepeni sud morao na odgovarajući način uzeti u obzir, naročito imajući u vidu to da je predmet sadržao određene *prima facie* dokaze o tome da je podnosilac predstavke bio naveden da izvrši krivično djelo .

134. Drugo, Sud konstatuje da podnosilac predstavke nije imao krivični dosije prije nego što je uhapšen 1998. Informacije da je podnosilac predstavke prethodno bio uključen u trgovinu drogom poticale su iz jednog izvora, naime od T, policijskog doušnika. Međutim, nije jasno zašto je T. odlučila da saraduje s policijom. Dalje, ona je na suđenju izjavila da je kontaktirala podnosioca predstavke jer u to vrijeme nije znala gdje još može da nabavi heroin. Podnosilac predstavke nije imao nikakvu finansijsku korist od toga što je kupio heroin od G. i dao ga T. Svjedok M. je izjavio da nikad ranije nije kupio heroin od podnosioca predstavke. Ove stvari mogle su razumno biti tumačene tako da sugerišu da podnosilac predstavke nije bio diler droge poznat policiji. Naprotiv, čini se da policijska operacija nije ciljala podnosioca predstavke lično, već bilo koju osobu koja bi pristala da nabavi heroin za T.

135. Treće, Sud podsjeća da treba da bude utvrđen jasan i predvidiv postupak za odobravanje istražnih radnji, kao i za njihovo odgovarajuće nadgledanje, kako bi se obezbijedilo da vlasti postupaju u dobroj vjeri i da se pridržavaju primjerenih policijskih ciljeva (vidi *Lüdi protiv Švajcarske*, presuda od 15. juna 1992, Series A br. 238; vidi isto, *mutatis mutandis*, *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda od 6. septembra 1978, st. 52–56, Series A br. 28). U ovom predmetu, policijska operacija je odobrena prostom upravnom odlukom tijela koje je kasnije sprovelo operaciju. Iz materijala proističe da je tekst odluke sadržao veoma malo informacija u pogledu razloga za „probnu kupovinu“ i njenih ciljeva. Štaviše, operacija nije bila podvrgnuta sudskoj kontroli niti bilo kakvom drugom nezavisnom nadzoru. U odsustvu sveobuhvatnog sistema kontrole koji prati operaciju (vidi gore stav 60), uloga naknadne kontrole koju vrši prvostepeni sud je od suštinskog značaja.

136. Sud konstatuje da su jedina tri svjedoka koje je sud saslušao bili T, M. (prijatelj podnosioca predstavke koji je bio prisutan u trenutku hapšenja) i majka podnosioca predstavke. Sud nikad nije saslušao policajce koji su bili uključeni u „probnu kupovinu“, iako je odbrana tražila da budu saslušani. U ovom postupku nije saslušan ni G, koji je prodao heroin podnosiocu predstavke i koji je bio osuđen zbog tog djela. Najzad, Sudu posebno upada u oči činjenica da o pitanju podsticanja na izvršenje djela sud nije saslušao samog podnosioca predstavke: podnosilac predstavke je bio odsutan sa ročišta održanog 11. novembra 1999. tokom kog je sud razmatrao događaje od 29. oktobra 1998.

137. Ukupno uzev, iako je u ovom predmetu domaći sud imao razloga da posumnja da je podnosilac predstavke naveden da izvrši krivično djelo,

on nije analizirao relevantne činjenične i pravne elemente koji bi mu pomogli da razlikuje navođenje na izvršenje krivičnog djela od legitimne istražne radnje. Iz toga slijedi da postupak koji je za rezultat imao osudu podnosioca predstavke nije bio „pravičan“. Prema tome, povrijeđen je član 6, stav 1 Konvencije.

VI. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

138. Član 41 Konvencije predviđa:

„Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.“

A. Šteta

139. Podnosilac predstavke je tražio 1.300 eura (EUR) za naknadu troškova liječenja i 15.000 EUR za naknadu nematerijalne štete. On je svoj zahtjev za naknadu materijalne štete potkrijepio obračunom svojih godišnjih troškova za lijekove.

140. Država je tvrdila da podnosilac predstavke ne treba da dobije nikav iznos na osnovu člana 41, jer su njegove tvrdnje o zlostavljanju neosnovane. U svakom slučaju, zahtjev je preteran i nije obrazložen. Insistirala je, alternativno, na tome da je konstatacija o povredi dovoljno zadovoljenje. Što se tiče materijalne štete koju traži podnosilac predstavke, Država smatra da podnosilac predstavke nije dokazao da se vlastima može pripisati pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja.

141. Što se tiče materijalne štete koja je navodno prouzrokovana, Sud naglašava da mora postojati jasna uzročna veza između štete o kojoj govori podnosilac predstavke i povrede Konvencije (vidi *Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španije*, presuda od 13. juna 1994. (*bivši član 50*), Series A br. 285-C, st. 16–20; vidi i *Berktaş protiv Turske*, br. 22493/93, st. 215, 1. mart 2001.).

142. Sud je ustanovio da je podnosilac predstavke bio podvrgnut nečovječnom postupanju jer nije imao odgovarajuću medicinsku pomoć u pritvorskoj jedinici. Njegovo zdravstveno stanje se pogoršalo, što je izazvalo fizičke i mentalne patnje (vidi gore stav 83). Međutim, ova konstatacija se odnosi samo na period u kome je bio lišen slobode, a ne na moguće posljedice koje su nastale zato što njegove bolesti nijesu liječene na odgovarajući način. Podnosilac predstavke je tvrdio da mu je po puštanju na slobodu bilo neophodno stalno liječenje, ali nije jasno u kojoj mjeri su troškovi za koje je tražio naknadu bili povezani s tim što nije imao medicinsku pomoć u pritvorskoj jedinici, a u kojoj je boravio s hroničnim bolestima, za koje vlasti ne mogu biti odgovorne. U takvim okolnostima Sud prihvata argument Države

da zahtjevi podnosioca predstavke u ovom pogledu nijesu dovoljno osnovani i odbija ih.

143. Što se tiče nematerijalne štete, Sud podsjeća da je ustanovio da su povređena prava podnosioca predstavke koja garantuju članovi 3, 5 i 6 Konvencije. Sud je, konkretno, konstatovao da podnosilac predstavke nije dobio odgovarajuću medicinsku pomoć dok je bio u pritvoru. Ova činjenica je nesporno izazvala određene fizičke i mentalne patnje u dužem vremenskom periodu (preko godinu dana). Podnosilac predstavke je potom zadržan u pritvoru bez ikakvog odgovarajućeg opravdanja, a razmatranje njegovih zahtijeva za puštanje na slobodu trajalo je predugo. Ovi faktori su mu takođe prouzrokovali bol i osjećanje nesigurnosti. Najzad, podnosilac predstavke je krivično gonjen, lišen je slobode i potom osuđen na osnovu dokaza koji su dobijeni navođenjem na izvršenje krivičnog djela. Morao je da prekine svoje studije i da pretrpi druge negativne posljedice krivičnog gonjenja, kako fizičke tako i psihološke. To je bilo pogoršano usljed ozbiljnih zdravstvenih problema podnosioca predstavke, naročito njegovih mentalnih oboljenja, i njegove relativne nezrelosti u vrijeme ovih događanja. Istovremeno, Sud primjećuje da ga je domaći sud, iako je zaključio da je kriv, oslobodio krivične odgovornosti i da mu je odredio veoma umjerenu mjeru (obavezno liječenje).

144. Shodno tome, odlučujući na osnovu pravičnosti, kao što propisuje član 41 Konvencije, Sud podnosiocu predstavke po ovom osnovu dodjeljuje 12.000 EUR (dvanaest hiljada eura), plus iznos svih poreza naplativih na ovaj iznos.

B. Sudski troškovi

145. Podnosilac predstavke je tražio 3.000 EUR na ime sudskih troškova. Kako bi to obrazložio podnio je ugovor o zastupanju njegovih interesa pred Evropskim sudom za ljudska prava, zaključen s gospođom Kostrominom.

146. Država je tvrdila da je ugovor s gospođom Kostrominom potpisao otac podnosioca predstavke, a ne lično podnosilac predstavke. Štaviše, tvrdila je da je gospođa Kostromina zastupala interese „V.V. Khudobina“, što su takođe inicijali oca podnosioca predstavke. Nije sadržao nikakve reference u pogledu broja predmeta, tako da Država pretpostavlja da ugovor nije povezan s ovim predmetom.

147. Sud podsjeća da se samo sudski troškovi za koje se ustanovi da su bili stvarno potrebni i koji su razumni s obzirom na obim posla mogu nadoknaditi prema članu 41 Konvencije (vidi, na primjer, *Stašaitis protiv Litvanije*, br. 47679/99, st. 102–103, 21. mart 2002.).

148. Sud prima k znanju argument Države da se ugovor između oca podnosioca predstavke i gospođe Kostromine ne odnosi na ovaj predmet. Međutim, kako slijedi iz teksta ugovora, on se odnosi na postupak pred Evropskim

sudom za ljudska prava. Na spisku predmeta koji se nalaze pred Sudom nema predmeta u kom se otac podnosioca predstavke pojavljuje kao podnosilac predstavke. Štaviše, kako je gore konstatovano, gospođa Kostromina je bila zastupnik podnosioca predstavke pred domaćim sudovima i u postupku u Strazburu (vidi gore stav 72 *et seq.*). Iz tog razloga Sud zaključuje da se ugovor zaključen s gospođom Kostrominom odnosi na ovaj predmet.

149. Štaviše, sve ukazuje na to da je otac podnosioca predstavke postupao u najboljem interesu podnosioca predstavke i uz njegovu prećutnu saglasnost. U ruskom pravu u takvoj situaciji smatra se da je napravljen ugovor o zastupanju (vidi gore stav 71) i, prema članu 984 Građanskog zakonika, može nastati pravna obaveza podnosioca predstavke da nadoknadi iznos koji je njegov otac isplatio gospođi Kostrominoj. Sud zaključuje da se iznos koji prema ugovoru treba isplatiti gospođi Kostrominoj može smatrati sudskim troškom podnosioca predstavke.

150. Sud konstatuje da prema ugovoru gospođi Kostrominoj treba platiti iznos od 105.000 ruskih rubalja (oko 3.050 EUR). S obzirom na složenost predmeta, ovaj iznos Sud ne smatra pretjeranim. Iz tog razloga Sud dodjeljuje podnosiocu predstavke 105.000 ruskih rubalja (RUR), plus iznos svih poreza naplativih na ovaj iznos.

C. Kamata

151. Sud smatra da je primjereno da važeća kamatna stopa bude ona koja će se temeljiti na prosječnoj kamatnoj stopi na kredite Evropske centralne banke, na koju treba dodati još tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbija* prethodni prigovor Države;
2. *Zaključuje* da je povrijeđen član 3 Konvencije usljed neodgovarajuće medicinske njege podnosioca predstavke u pritvorskoj jedinici;
3. *Zaključuje* da nije neophodno ispitati odvojeno druge pritužbe koje je iznio podnosilac predstavke prema članu 3 Konvencije;
4. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 5, stav 3 Konvencije;
5. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 5, stav 4 Konvencije;
6. *Zaključuje* da je došlo do povrede člana 6, stav 1 Konvencije;
7. *Zaključuje*
  - (a) da tužena Država treba da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca od dana kada ova presuda postane pravosnažna u skladu s članom 44, stav 2 Konvencije, sljedeće iznose:
    - (i) 12.000 EUR (dvanaest hiljada eura) na ime nematerijalne štete, izraženo u ruskim rubljama prema kursu koji važi na dan isplate;

- (ii) 105.000 RUR (sto pet hiljada ruskih rubalja) na ime sudskih troškova;
  - (iii) iznos svih poreza naplativih na gore navedene iznose;
- (b) da će od dana isteka pomenuta tri mjeseca do isplate na navedenu svotu biti zaračunavana kamata koja se plaća samo na glavnici po stopi koja odgovara povećanoj kreditnoj i kamatnoj stopi Evropske centralne banke, dodatno uvećanoj za tri procentna poena;
8. *Odbija* ostatak zahtjeva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Presuda je izrađena na engleskom jeziku i dostavljena stranama u postupku 26. oktobra 2006, u skladu s pravilom 77, stavovi 2 i 3 Poslovnika suda.

V. Berger
sekretar

B. Zupančič
predsjednik